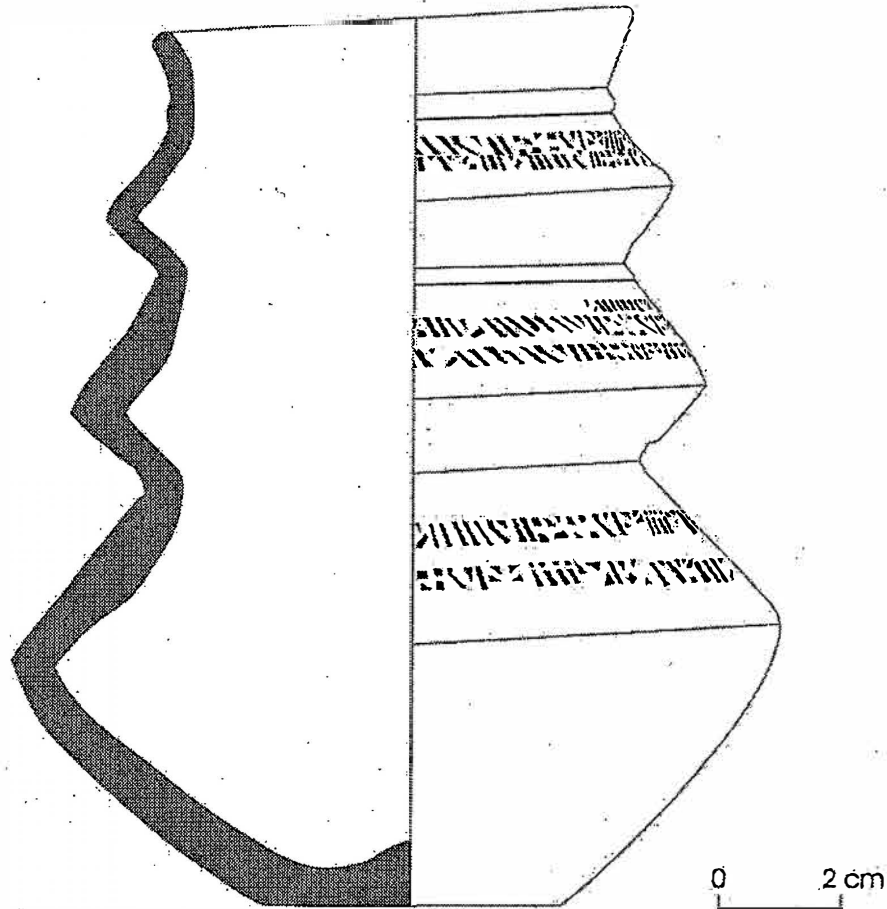

Archaeologia Mediaevalis

**Chronique
Kroniek
28**

Namur – Namen 2005

De verdwenen motte van Reninge (W.-VI.) (2004/053)

Marc DE WILDE & Franky WYFFELS

De Heren van Reninge zijn gekend vanaf 1116. Het lijkt erop dat nu ook hun woonplaats is gevonden.

Bij archeologisch onderzoek op een terrein zo'n 200 m ten ZW van de Sint-Rictrudiskerk zijn hiervoor aanwijzingen gevonden. Het onderzoek werd medio 2004 uitgevoerd door het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, nadat onder impuls van de Administratie Monumenten en Landschappen (Sam De Decker) proefsleuven waren getrokken.

Aanleiding tot het archeologisch onderzoek was de verkaveling van het terrein door de West-Vlaamse Intercommunale (R. Pauwels) en dan vooral de initiële wegeaanleg. De stad Lo-Reninge werkte volop mee aan het welslagen van het project.

Reninge ligt op de overgang van de polders naar de zandleemstreek, in de hoek gevormd door de valleien van de Kemmelbeek en de Boezingegracht, 13 km ten NW van Ieper, 11 km ten ZW van Diksmuide en een kleine 5 km ten ZO van Lo. Het dorp lag evenwel volledig in de invloedssfeer van Ieper.

Eigenlijk wordt het terrein de "kasteelweide" genoemd. Het huidige kasteel werd rond 1627 gebouwd en bevond zich tegen de Ieperstraat. Of gaat het toponiem terug op een oudere situatie ...

Bij het onderzoek werd een ±18 m brede cirkelvormige gracht aangetroffen. De binnendiameter bedraagt 30 m. Aan de binnenkant van de gracht werden beschoeiingspalen opgemerkt. Binnen de omwalling werden geen archeologische sporen aangetroffen. Verspreid over het terrein werd wel sterk gefragmenteerd grijs en rood-beschilderd aardewerk gevonden. De basis van een verdwenen motte?

Op de NO-zijde werden onvolledige gebouwsporen ingetekend. De muurresten suggereren een getrapte fundering, die in de flank van de motte inhaakte. De voorzijde van de

constructie meet buitenwerks 14 m (muurdikte : 1,5 m) en was op de NO-hoek van een ronde traptoren (Ø : 4,5 m) voorzien. Ten NW van de constructie, verbonden met de NW-hoek ervan, maar lichtjes vooruitgeschoven lag een poortgebouw (lengte : 12 m). De poortdoorgang was geflankeerd door twee ronde torens (Ø : 4,75 en Ø : 3,8 m). De baksteenformaten (29 x 14 x 7,5; 28 x 13 à 13,5 x 7 à 7,5; 27 à 27,5 x 12,5 à 13,5 x 6,5 à 7,5; 26 à 26,5 x 12 à 13 x 6 à 7,5 cm) laten een datering toe in het midden van de 13de eeuw en suggereren de veranderde bestemming van de motte. De donjon op de motte wordt vervangen door een residentieel gebouw aan de voet van motte.

Viak vóór het poortgebouw, in de gracht werden zware palen opgemerkt die met de (ophaal ?) brug in verband kunnen gebracht worden.

In de gracht werd ter hoogte van de constructies overvloedig laat-middeleeuws vondstenmateriaal gerecupereerd.

Naderhand wordt over de NO-traptoren, volgens een afwijkende oriëntatie nl. N-Z een klein rechthoekig gebouw neergezet, dat buitenwerks 5,5 op 7,5 m meet (muurdikte : 0,7 m). De oostelijke frontmuur was volledig bewaard, omdat hij in de gracht was terecht gekomen. De muur was blind, op drie schietgaten na. De hoogte bedroeg benaderend 2,75 m. De baksteenformaten (22 à 22,5 x 10 à 11 x 5 à 6; 21 à 21,5 x 10 à 11 x 5 à 6 cm) en de schaarse historische bronnen suggereren mogelijk bouwactiviteit op het eind van de 15de eeuw (tot het midden van de 16de eeuw).

Op de cartografische bronnen (vanaf eind 18de eeuw) wordt rond het terrein een polygonale omwalling aangegeven. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit de weergave is van het neerhof van de motte. De kerk ligt er alleszins buiten. Misschien een post-middeleeuwse (kasteel ?) parkaanleg?

L'URBANISME

Mélanges d'archéologie médiévale

Liber amicorum en hommage à André Matthys

MINISTÈRE DE LA RÉGION WALLONNE • MARDAGA

AMÉNAGEMENT DU TERRITOIRE • URBANISME • LOGEMENT • PATRIMOINE

The lords of Reninge (Diederik of Reninge) are known in the historical records from 1116 (WARLOP, 1968, II, p. 476). Recently an appropriate home-stead has been found for them.

The forgotten motte of Reninge (Western Flanders)

As a junior archaeologist I had the opportunity to "discuss" my work with André Matthys, at that time being employed at the National Service for Excavations (Service national des Fouilles/Nationale Dienst voor

Opgavingen). He was extremely experienced in penetrating the architecture of a building and understanding its history. He taught me to read the information on the wall and how to interpret all kinds of building scars caused by

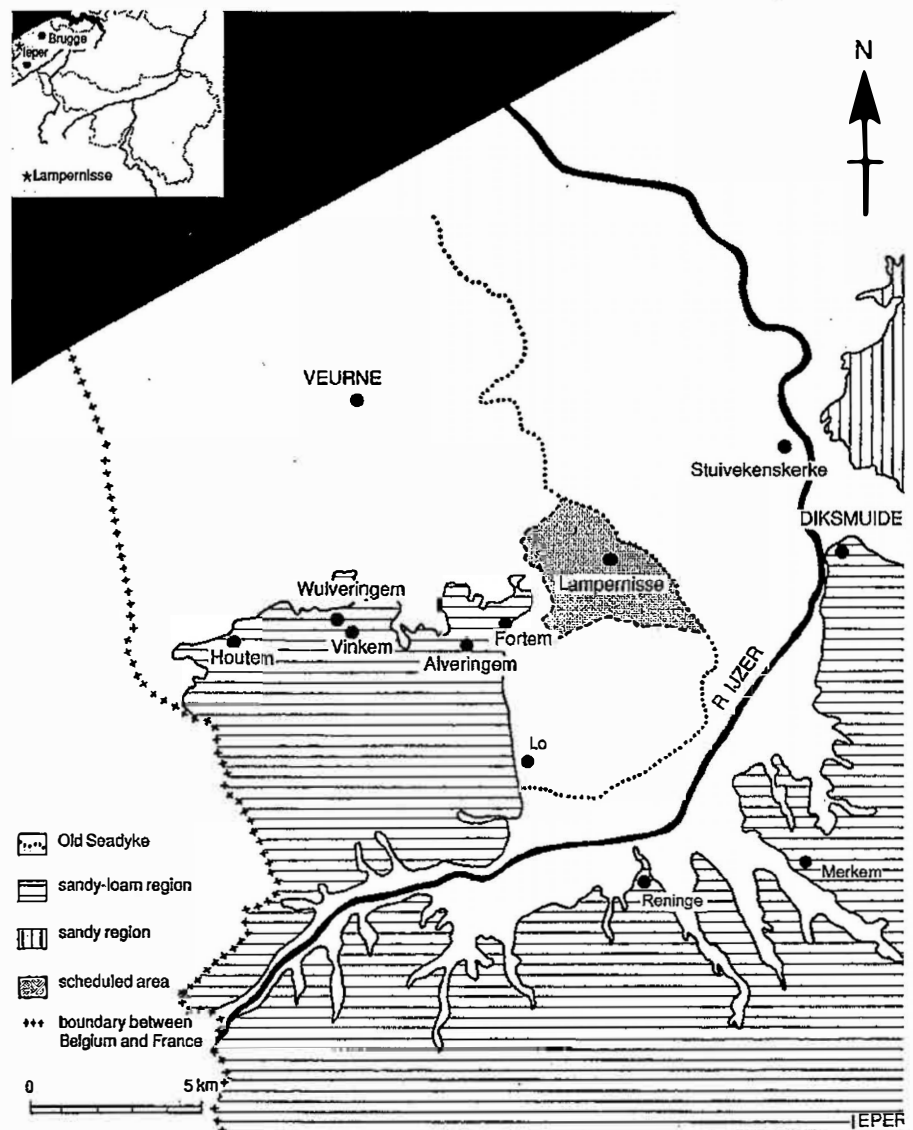
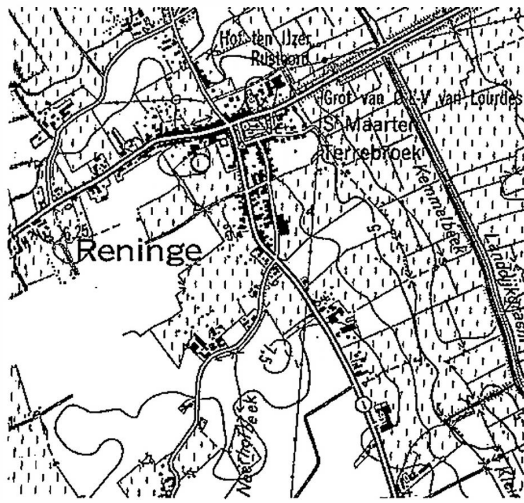

Fig. 1. Situating Reninge in relation to the surroundings.

repairs, rebuilding activities or new situations occurring. For me, then studying the donjon of the castle of the dukes of Brabant (DEWILDE, 1985) and their water-mill in Tervuren (DEWILDE, 1986), this came as a gift from heaven. He then also was excavating the motte of Sugny (MATHYS, 1986) and provided me with a lot of feedback concerning this kind of research.

Reninge is situated at the edge of the "polders", the Flemish coastal plain, on the transition to the sandy-loamy soils (fig. 1). The village lies 13 km to the north-west of Ieper, 11 km to the south-west of Diksmuide and less than 5 km to the south-east of Lo. However it mainly was situated in the sphere of influence of Ieper. The first mentioning of the village dates back to 877 (CARNIER, 1995, p. 99-103).

The digging of trial trenches, some 200 m to the south-west of the Saint Rictrudis church, produced the first indications for the archaeological relevance of the grounds. Direct cause was the intention of the builder (West-Vlaamse Intercommunale) to convert the place from an agricultural area to a residential quarter. Sam De Decker, archaeologist at the Department for Monuments and Landscapes (Afdeling Monumenten en Landschappen) convinced the builder and the city of Lo to pay for preliminary research. As a consequence the Flemish Heritage Institute (Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed) performed an archaeological campaign in the second half of 2004.

The site lies in the arm-pit of the + 6.25 contour line, in between the affluents of the Kommelbeek (fig. 2). The ground sometimes is designated as the castle-meadow. The actual castle was built around 1627 along-side the Ieperstraat. Could the place-name refer to an older situation?

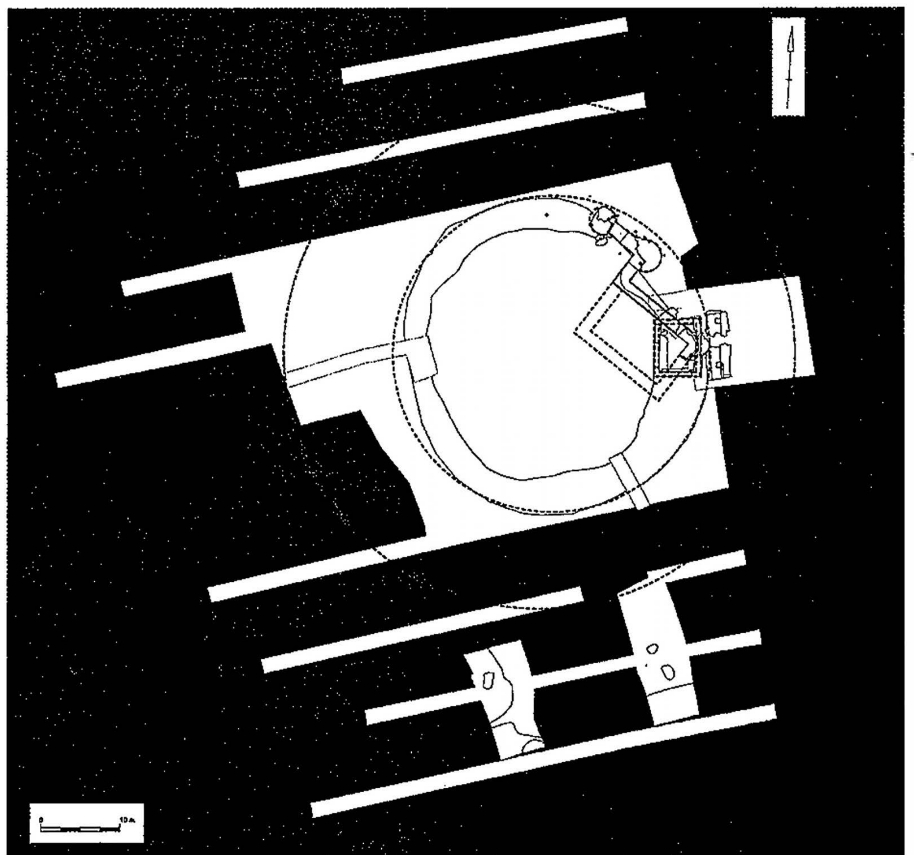
During the archaeological fieldwork a circular moat, some 18 m wide and 4,50 m deep was found (fig. 3). The diameter of the enclosed area measures approximately 30 m. Within the circle no archaeological features were observed. Only some scattered and highly fragmented Pingsdorf and local grey pottery was found. On the innerside of the moat wooden revetment posts were present. Could this be the basis of a cleared away motte?

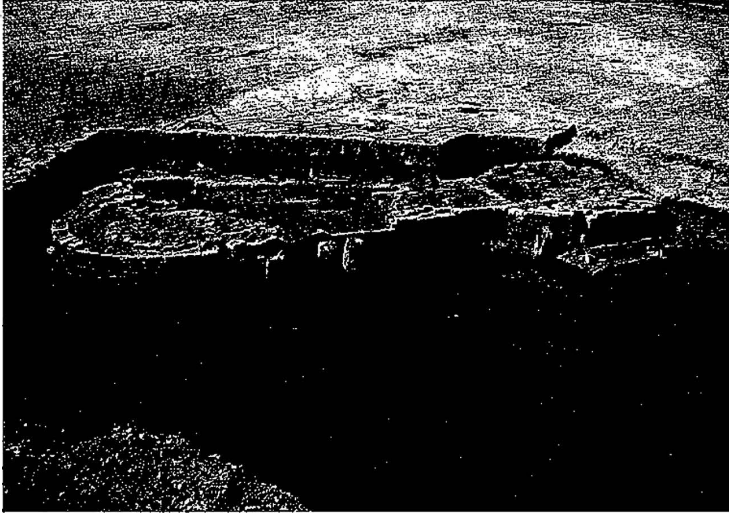
On the north-eastern edge we came across incomplete building traces. Incomplete, because the foundation of the building was stepped. Hooking in the flank of the motte (fig. 7)? The front wall of the construction was 14 m long (1,50 m thick). The north-eastern corner was supplied with a round (2 R = 4,50 m) staircase-

The motte clearly suffered a change in destination. From a military (donjon on top) to a residential (tower-hall at the foot) use.

Fig. 2: The centre of Reninge. Indication of the excavation location.

Fig. 3: Plan with the main archaeological features.

▲
Fig. 4. The gate of the castle. A passage flanked by round towers. Some of the wooden posts of the bridge are very heavy.

►
Fig. 5. The moat (in front of the gate) under excavation.

tower. This suggests that we are dealing with a tower-hall. How many storeys? The gate was connected with the north-western corner of the main-building. The passage (3,30 m wide and 1,80 m thick) is flanked by two round towers (2 R = 4,75 and 3,80 m) (fig. 4). In front of the passage heavy wooden posts in the moat indicate the presence of a (draw-?) bridge (fig. 5). Two notches (distance: 6,60 m) in the flanking towers probably form part of the draw system. Probably due to the flattening of the motte, the moat was partly filled in and subsequently is 15 m wide.

The brick-sizes¹ date the building towards the end of the 13th century.

The motte clearly suffered a change in destination. From a military (donjon on top) to a residential (tower-hall at the

foot) use. The same happened with the motte of Wijnendale, near Torhout. The motte is flattened and various buildings are erected at the edge of the moat. Here also, a residential castle takes the place of the defensive donjon.

In the moat, plenty of finds were collected dating from the 13th and 14th century (fig. 6).

In 1344, the castle of Reninge is burnt down by the people of Ieper (HEINDRYCX, 1853-1854, II). This clearly isn't contradicting the dating of the finds.

Later on, after the complete destruction of the castle, a new construction is built on top of the staircase tower. It measures 5,50 by 7,50 m (fig. 7). The front wall is completely (over 2,75 m

►
Fig. 6. A selection of archaeological objects, found in the moat.

The lords of Reninge are known. An appropriate dwelling wasn't. In the spirit of that time one should expect a motte to be the expression of their power.

preserved, since it fell (or was pushed) in the moat. The wall was blank, only supplied with 3 loop-holes. The brick-sizes² and the scarce historical sources point to the 16th century. The function of this building is unclear. Maybe a prison? It is known that the bailiff of the region lived in the castle of Reninge.

By the end of the 18th century a five-sided moat is enclosing the so-called castle-meadow (fig. 2). Probably this is a post-medieval park lay-out. If it was to be a genuine, medieval bailey, shouldn't it at least include the church area?

What arguments do we have to consider these features as indications for a motte?

The lords of Reninge are known. An appropriate dwelling wasn't. In the spirit of that time one should expect a motte to be the expression of their power. In almost all adjacent villages or cities this is the case. Close to Reninge (some 5 km to the east) lies Merkem, a small village, whose motte is known by the description of Walter van Terwaan around 1130 (FOURNIER, 1978, p. 326-328).

The shape and the measurements correspond with the known examples. No archaeological traces are found within the circular moat. Revetting efforts only are done, if heightening is intended.

Building traces are found at the edge of the moat. Their foundation is stepped, as if it is hooked in the flank of a motte (fig. 8).

A historical source (1671-1672) reveals that earth from the "motte" of the bailiff was removed and transported to the school³.

In my opinion, all these facts point to the existence of a medieval motte in the centre of Reninge, later on transformed to a modest castle. ■

BIBLIOGRAPHY

- CARNIER M., 1995. Tienden in het graafschap Vlaanderen tijdens de twaalfde eeuw: Het voorbeeld van Reninge, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, 132, p. 97-115.
- DEWILDE M., 1985. De donjon van het hertogelijk kasteel te Tervuren, *Archaeologia Belgica*, I/1, p. 141-160 (prefaced by DE MEULEMEESTER J.).
- DEWILDE M., 1985. De hertogelijke watermolen te Tervuren, *Archaeologia Belgica*, I/2, p. 137-142.
- FOURNIER G., 1978. *Le château dans la France médiévale*, Paris.
- HEINDRYCX P., 1853-1854. *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht*, II, Veurne.
- MATTHYS A., 1986. Le "Tchesté de la Rotche" à Sugny 4 (com. de Vresse s/Semois), *Archaeologia Belgica*, II/1, p. 87-94.
- WARLOP E., 1968. *De Vlaamse adel voor 1300*, Handzame.

Notes

¹ 29 x 14 x 7,5 cm; 28 x 13/13,5 x 7/7,5 cm; 27/27,5 x 12,5/13,5 x 6,5/7,5 cm; 26/26,5 x 12/13 x 6/7,5 cm.

² 22,5/22/21,5/21 x 11/10 x 5/6 cm.

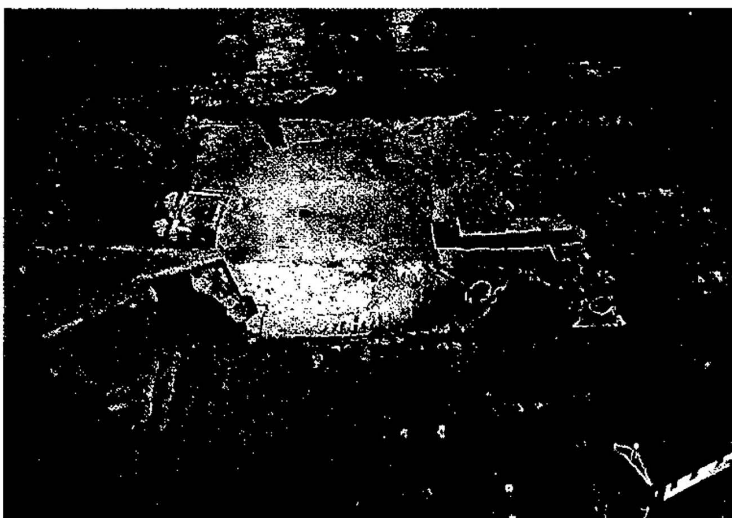
³ GAR (GEMEENTEARCHIEF RENINGE) 16, rekening van mei 1671-1672.

Fig. 7. A small rectangular construction built over the corner of the castle. The front-wall landed in the moat.

Fig. 8. Aerial view of the excavations. On the left, the building traces.

RENINGE KASTEELWEIDE

